

L'Europa frenada pels Balcans i el Caucas

Mentre la UE negocia l'ampliació de la comunitat a sis països més, al continent subsisteixen encara dues bosses de pobresa i inestabilitat que dificulten la projecció d'una Europa rica i pròspera: són les zones sud-orientals dels Balcans i el Caucas.

ARXIU / PRATS I CAMPS

El Parlament europeu abona l'entrada a la Unió d'Eslovènia, Estònia, Hongria, Polònia, Txèquia i Xipre. Altres països, que no es troben dins l'òrbita germànica, ho tenen més difícil.

Fa només vuit mesos la cimera de Luxemburg va confiar en les dues velocitats per prendre a Rússia una bona part del seu matalàs de protecció davant l'Occident i situar Alemanya cada cop més al centre d'Europa. Els sis països capdavanters (Eslovènia, Estònia, Hongria, Polònia, Txèquia i Xipre), dins l'òrbita històrica germànica, somreien mentre els sis cuers (Bulgària, Eslovàquia, Letònia, Lituània, Romania i Turquia) remugaven. Entre els països descartats o oblidats a integrar-se a la Primera Divisió europea es destaquen dues grans àrees sud-orientals, de present i futur imprevisible: els Balcans i la Transcaucàsia. Aquesta altra Europa té poques possibilitats de complir a terme mitjà els criteris de convergència o els requisits de seguretat de l'OTAN. Hiperinflació, PIB modestíssim, reforma econòmica insuficient i fronteres inestables són els seus maldecaps.

El caos balcànic. Mentre l'Europa dels Quinze viu moments d'acalorada discussió sobre el fons de cohesió, els Estats Units corren a sufragar els focs creuats perpetus de la vella Balcània. Les ferides de la guerra incomoden els creadors de l'euro i del Banc Central Europeu, però el cas és que mai no hi han sabut imposar criteris comuns més enllà de l'àmbit econòmic. L'esperit d'apagafocs de Richard Holbrooke irrita una Europa políticament passiva que encara encén més l'emissari nord-americà. No debades acaba de publicar *To End a War*, una reflexió sobre la seva experièn-

cia a Bòsnia i sobre la inexperiència europea en política exterior. És clar, molts d'aquests greuges es reprodueixen ara a Kosovè.

Les transicions de vellut no han servit als Balcans ex-comunistes. Al començament dels 90, mentre els dirigents iugoslavs es reconvertien al nacionalisme agressiu per mantenir parcel·les de poder, Romania, Bulgària i Albània van adaptar el post-comunisme més per empenya internacional que no pas per pressió interna. Les primeres eleccions hi van confirmar la permanència dels antics aparells. Els segons comicis van marcar el declivi dels comunistes i l'auge dels autoanomenats partits democràtics, amb tants dèficits de tradició política com els seus antecessors. A Romania, el traumàtic relleu de poder, amb l'execució de Ceaucescu i l'assetjament de l'omnipotent Securitat, va precedir una recessió econòmica important que va arribar al punt més baix amb les violentes vagues dels minaires. La manca de padrins clars a l'est i a

l'oest i la por crònica del veí hongarès per la qüestió de Transsilvània (on hi ha 1,5 milions de magiars) han obstaculitzat la normalització d'aquest racó dels Balcans. No obstant això, l'interès de Clinton per la "co-participació estratègica" i la solidesa del govern actual auguren l'èxit de les teràpies econòmiques de xoc (sanejament de les finances públiques, liberalització de preus, reestructuració industrial) que el país aplica per ser tingut en compte algun dia a Brussel·les.

En la línia romanesa, a Bulgària els canvis foren deguts a un cop de palau acompanyat de l'empresonament de l'antic líder, Jivkov. El complot intern dels comunistes i la purga dins l'administració duta a terme pels demòcrates conversos es va truncar amb la tornada dels socialistes al govern en les eleccions del 1994. Tot i trobar-se dins el grup de països que han demanat l'adhesió a l'Europa comunitària, Bulgària presenta un diagnòstic crític en llibertats polítiques i reformes econòmiques (segons algunes

fonts l'economia submergida hi representava el 1996 un 36% del PIB, i la inflació, el 392% el 1997), agreujat per l'embargament internacional de Sèrbia, tradicional soci comercial, que n'ha afectat seriosament els ingressos per exportació.

El camí d'Albània sembla caracteritzat eternament per la convalescència. Tot just alliberat del règim estalinista d'Enver Hoxha i permanentment empobrit, el país va promulgar una sèrie de normes de justícia política i de "neteja administrativa" que van excloure de la vida pública milers d'ex-comunistes. Els indicadors econòmics del 1995 i 1996 van convertir Sali Berisha en l'home de moda i Albània, en el líder de les anomenades "economies de transició". L'ensorrament de les piràmides financeres ara fa un any, quan ja controlaven un 30% del PIB, va despertar els habitants del somni del progrés. Només la tramesa d'una força de protecció internacional va permetre de contenir el caos que va viure el país fins a les eleccions del juny

del 1997, quan el socialista Fatos Nano va recuperar el poder. Amb tot, una pobresa extrema i la frustració continua són la realitat d'un poble que no té cap més esperança sinó la de fugir en massa als ports italians. Una situació sense possibilitats d'interessar l'Europa del segle XXI.

Des de la pau daytoniana imposada a Bòsnia, el polvorí dels Balcans s'ha traslladat a les tres regions majoritàriament albaneses de la Península: Albània (caos passat), Kosovo (conflicte present) i nord de Macedònia (tensió de futur). La qüestió albanesa revela clarament el principal aspecte galvanitzador dels pobles balcànics: la religió, un

toris més qüestionats de la zona, tant pels seus veïns del nord (Sèrbia), de l'est (Bulgària) i del sud (Grècia, que considera els macedonis grecs eslavòfons), com de l'oest (Albània). L'empresonament enguany dels batlles de Gostivar i Tetovo —centres albanesos de més pes de l'Antiga República Iugoslava de Macedònia— per haver hissats la bandera albanesa als balcons de la casa de la vila no presagien res de bo en aquest mosaic de pobles i recels.

La trista imatge d'eternes i feixugues discussions entre els socis de la UE sobre el genocidi bosnià (mig resolt en una base militar nord-americana, i no pas a París,

xandre el Gran i, darrerament, amb Turquia ha dut la tensió al límit pels illots de la Mar Egea i, sobretot, pel desplegament de míssils a Xipre. Grècia està volgudament lligada als problemes locals i mostra ben poc interès a canviar les picabaralles regionals per l'assoliment dels criteris de convergència econòmica exigits des de Brussel·les. Grècia forma part de l'òrdit balcànic i, per tant, ha entrat en el discurs mental de considerar-se, com Sèrbia o Bulgària, és a dir, l'avanzada cristiano-europea que ha d'aturar l'islam, el fantasma del gran turc.

L'altre estat clau en el joc regional és Turquia, un immens país frontissa entre el món oriental i l'occidental, que ha de conviure amb dues tendències imparables. De l'una banda hi ha la ruptura interna causada pel seguiment d'un model fonamentalista laic i uniformitzador propi del jacobinisme, i del qual ja fa set anys que es paguen les conseqüències a Algèria. La negació de les minories kurda o armènia i la persecució dels sectors més moderats de l'islamisme parlamentarista turc no donen garantia de tranquil·litat a un país que, de l'altra banda, en matèria exterior ha sabut guanyar-se, amb la carta de la turquicitat, uns mercats naixents i incipients a l'Orient sorgits amb l'ensulsiada de l'imperi soviètic. Turquia, embrancada en les incabables disputes amb els grecs, s'esforça a trobar esclatxes per entrar en les estructures occidentals, sense deixar de controlar les noves repúbliques asiàtiques.

El Caucas oblidat. A la frontera nord-oriental turca, la Transcaucàsia (Armènia, Geòrgia i l'Azerbaitjan) és la segona gran bossa de països que no entren en l'agenda dels Estats Units d'Europa. Des de la declaració d'independència, el 23 de setembre del 1991, l'ex-república soviètica d'Armènia ha viscut els efectes d'un bloqueig terrestre, ferroviari i energètic imposat per l'Azerbaitjan, el veí de l'est i, és clar, per Turquia, el veí de l'oest, per causa de l'irresolt conflicte de l'Alt Karabakh, un enclavament armeni dins l'Azerbaitjan.

Edvard Xevardnadze, president de Geòrgia.
En aquests moments, tots els conflictes polítics i ètnics de la república es mantenen oberts.

concepte que al sud-est europeu va més enllà de la creença o la fe. Aquest factor ètnico-religiós (amb paral·lelismes a Irlanda del Nord) explica en part els conflictes de serbis contra croats, musulmans de Bòsnia i kosovesos; de grecs contra albanesos i turcs; o de búlgars contra turcs i pomaks. La religió no ha desestabilitzat la regió, però és un element clau d'identificació ètnica, que en l'àmbit dels enfrontaments bèl·lics d'aquesta dècada també ha tingut molt de pes. No hi ha conflictes documentats recents entre l'eix ortodox que formen Romania, Sèrbia, Bulgària i Grècia, ni entre l'eix islàmic d'albanesos, musulmans de Bòsnia i el Sandjak serbi. Un cas a part és el de Macedònia, de majoria ortodoxa, un dels terri-

Bonn, Londres o Brussel·les) o de l'actual "equidistància" que defensa a Kosovo, sempre darrere els passos de l'administració nord-americana, demostren que la Unió Europea continua essent sobretot una Comunitat Econòmica. No hi ha política exterior i menys encara voluntat d'adoptar criteris comuns en la resolució de conflictes econòmics, ètnics, polítics o bèl·lics que afecten l'Europa pobra (vegeu gràfic).

Si fem cas dels seus litigis, Grècia és sens dubte més balcànica que no pas europea. Amb Albània, no va ser fins el 1984 que va deixar de reclamar l'Epir del Nord, poblat per una minoria grega i ortodoxa; amb Macedònia s'ha mostrat inflexible en el nom i la simbologia d'Ale-

ARKIU / EFE

L'octubre d'aquest mateix any les eleccions presidencials portaven Levon Ter-Petrosian al capdavant d'un país amb una inflació galopant i amb tres milions d'habitants que veien com la pèrdua de qualitat de vida creixia de dia en dia. El blocatge econòmic ha estat greu, sobretot perquè el 90% de les importacions de l'URSS (principal proveïdor d'Armènia) arribaven des de l'Azerbaitjan. L'agreujament dels conflictes interètnics a la veïna Geòrgia i la sagnia de l'enfrontament amb els àzeris ha causat fins i tot dificultats en el proveïment d'energia, resoltes en part amb l'ajuda directa i interessada de Rússia. Aquesta mà estesa ha aixecat el país d'una profunda recessió. La situació política actual, contemporitzada per una mitja pau a l'Alt Karabakh, albira un futur incert des de l'elecció de Robert Kocharian, ex-líder d'aquesta àrea, com a president (març d'enguany). Ter-Petrosian ha pagat amb la dimissió la distensió amb l'Azerbaitjan i Kocharian, amb la força de les urnes, està disposat a dilapidar tota negociació amb el principal valedor turc de la zona. Els àzeris, ofegats per l'ofensiva armènia a l'oest, posen totes les esperances de reflotament econòmic en els sucosos recursos petrolers de la Mar Càspia. L'oferta, cobejada tant per les companyies occidentals com per les russes, pot convertir l'Azerbaitjan en el centre neuràlgic de la vida econòmica de la Transcaucàsia. Però la quadratura del cercle no arribarà fins que no es decideixi el pas del nou oleoducte, per al qual Rússia i Geòrgia ja han presentat candidatura. Ningú no deixa de veure, tot i així, que el camí més fàcil cap a Occident passa per Armènia.

La bona voluntat de l'altre país cristià de la regió, Geòrgia, no el salva de la intranquil·la situació interna. La revolta permanent de les regions majoritàriament no georgianes, com Ossètia del Sud, Abkhàsia o fins i tot Adjària, ha marcat el rumb polític i econòmic del país potencialment més influent del Caucas, però la poca homogeneïtat ètnica (només un 69% dels 5,5 milions d'habitants són georgians) li ha impedit d'exercir-ne el

La complicada entesa regional i la definició del paper de Turquia són els principals obstacles de la utòpica unitat europea.

lideratge. La mala traça a resoldre tots aquests conflictes interns va derivar en una guerra civil no declarada que es va aturar amb un canvi a la cúpula governamental: l'independentista declarat Zviad Gamsakhúrdia, desaparegut a l'estil del líder txetxè Dudàiev, va ser rellevat per l'ex-ministre d'Afers Estrangers soviètic, Edvard Xevardnadze, més pragmàtic, la primera mesura del qual va ser de reintegrar Geòrgia a la Comunitat d'Estats Independents (CEI), el gran para-sol rus. En aquests moments, tots els conflictes polítics i ètnics de la república es mantenen oberts: l'oposició zviadista continua activa a l'oest del país i la presència militar russa (amb forces d'interposició o destacaments no desmantellats) manté una fràgil

pau a Abkhàsia (autoproclamada independent el novembre de l'any 1994), Ossètia del Sud (també "sobirana" des del 1990), Adjària (a la frontera turca, poblada per georgians musulmans) i la regió armenomeskhètia.

Europa s'ha mossegat la llengua a l'hora d'admetre alguns dels candidats a futures ampliacions perquè tenen moltes deficiències en estabilitat democràtica, economia de mercat i criteris de convergència i no vol ni pensar què passaria amb el fons de cohesió, si s'obris la porta meridional. En aquestes latituds, la voluntat de deixar de ser el barril de pólvora d'Europa va constatar-se a la cimera de Creta del novembre passat. Amb alguna notable absència, Albània, Bulgària, Grècia, Iugoslàvia, Macedònia, Romania i Turquia van fer una llarga llista de greuges, corroborats en una bonica declaració final de bones intencions: desenvolupament de l'economia, eliminació de barres comercials, cooperació política, lluita contra el crim organitzat, contra el tràfic d'armes i de drogues. La complicada entesa regional i la responsabilitat que Europa estigui disposada a concedir a Turquia és el preu que s'hauria de pagar per aconseguir la utòpica unitat europea.

Albert Balanzà / Martí Crespo

Tot i haver demanat l'adhesió a l'Europa comunitària, Bulgària presenta un diagnòstic crític en llibertats polítiques i reformes econòmiques. Una situació complexa agreujada per l'embargament internacional al seu soci comercial tradicional: Sèrbia.